

CONVIVÈNCIA I CIVISME

La meua llibertat s'acaba on comença la llibertat del meu veí. La vida en societat només és possible quan el catàleg dels drets s'encara a la llista dels deures. L'harmonia social només és possible si l'eix de la conducta moral dels ciutadans s'amara amb un generós sentit de tolerància i un respecte exquisit per les persones i per les coses.

Acabo de formular tres màximes genèriques i prou conegudes que, més o menys abellides i literaturitzades, són, de molts anys i segles enrere, les regles d'or més autèntiques de la convivència social. Perquè civisme i convivència són paraules que avancen en paral·lel des del mateix bressol etimològic que els ha donat vida. En el sentit clàssic del terme, el **civisme** és l'actitud constructiva i de capteniment positiu envers els interessos de la comunitat. La convivència social es basteix sobre els fonaments del civisme i el mateix mot **convivència**, en el seu contingut etimològic i semàntic més profund, també s'adreça a il·luminar les qualitats de llibertat, tolerància i respecte amb què s'ha de produir la vida en societat. Potser no serà gens sobrer recordar que **civisme** deriva del llatí “**cives**”, mot emprat pels romans per definir el concepte de ciutat, i no deixa de ser curiós observar que les dues paraules que els clàssics per excel·lència -els grecs i els romans- s'havien donat per designar el concepte de ciutat, en el sentit més comunitari del terme (“**polis**” i “**cives**”, respectivament), han generat al llarg dels segles els mots **política** i **civisme** entesos en el seu sentit més noble, és a dir de tenir cura de l'administració de la comunitat, la **política**, i el sentit convivencial de saber-se armar moralment i comunitàriament amb criteris de solidaritat, respecte i tolerància en benefici de la vida col·lectiva, el **civisme**.

Convivència i llibertat

Si no es precisen prou bé, els conceptes de **civisme** i **convivència** poden semblar oposats al gran mot de la **llibertat**, que ha esdevingut un dels valors ètics més preuats i lligats a la naturalesa humana. De fet s'ha dit, amb la vistositat d'una bella metàfora, que el mateix desenvolupament de la història no és altra cosa que una gesta per conquerir la llibertat. Si no vaig errat, la idea neix d'un conegut assaig de Benedetto Croce, La Storia come pensiero e como azione (1938), traduït al castellà per Enrique Díez-Canedo amb el títol La historia como hazaña de la libertad. Segons el pensador italià, efectivament, la història és la història de la llibertat, i la llibertat és l'ideal moral de la humanitat. Però Croce també sabia, influenciat com estava per la filosofia de Hegel, que la llibertat és molt més que no pas una conquesta en sentit genèric. D'una banda, la

llibertat suposa la pèrdua gradual de la *condició natural* de l'home que, mitjançant el seu exercici, s'ha pogut allunyar del vincle amb la *natura* per esdevenir *cultura*. I per un altre costat, la conquesta de la pròpia llibertat ha suposat també una adquisició gradual de drets que permeten exercir-la en un marc de convivència. Fet i fet, la **llibertat** adquireix el seu sentit més ple quan pot fruir-se en un marc col·lectiu d'harmonia social i democràcia. Just per aquesta raó cal posar-hi límits, perquè esdevingui creadora i també perquè "*La meua llibertat acaba on comença la llibertat del meu veí*". Si no és així, hi ha el risc que es regiri contra la pròpia col·lectivitat i, dissortadament, la mateixa història ens podria nodrir amb nombrosos exemples que no són gens exemplars. En aquest sentit, la grandesa de la llibertat no es resol amb la conquesta d'uns drets, sinó amb el contrapunt interior d'uns deures. Un dels moments més feliços del concepte històric de ciutat - el de la mitificada polis grega - exigia de cada ciutadà el valor intel·lectual suficient per tal que la possibilitat d'afirmació dels seus drets caminés de manera inseparable del coneixement moral dels seus deures. L'harmonia social neix d'aquest contrapunt afinat entre drets i deures, de l'afirmació de la llibertat individual entesa en l'equilibri d'aquesta balança on convivència i civisme passen plegats en benefici del conjunt de la col·lectivitat.

La tradició catalana

A començaments d'aquest segle, amb l'esclat del **Noucentisme**, la història contemporània de Catalunya passà per una tongada d'èmfasi cívic peixat per les lliçons diàries d'Eugeni d'Ors al Glossari. Resseguint a lloure les glosses de "**Xènius**" es veu com hi sovintegen reflexions i apuntaments diversos referits a Civilitat (que sempre escriu amb majúscula), urbanitat i altres paraules de la mateixa taleia semàntica. El mes de maig de 1906, per exemple, fins i tot ponderava la bellesa plàstica d'una multitudinària festa de solidaritat que s'havia desenvolupat amb ordre i mesura. La remarcava com una art de proporció, contenció i coordinació de moviments i deixava clar, d'altra banda, quins eren els seus models europeus. Hi ha agitacions i agitacions, emfasitzava **Xènius** i entre l'agitació del Gran Zoco, a Tànger, i l'agitació d'un míting anglès, hi cap una sèrie infinita de matisos. I segurament els noruecs han esmerçat menys tumult en complir la seva revolució magnífica, que el necessari per a registrar un bagul en una duana del Marroc.

Som a noranta anys d'aquell esclat noucentista i les condicions històriques i socioeconòmiques són unes altres ben diferents. Però tanmateix és cert que Eugeni d'Ors, a través del Glossari, va assajar una profunda obra d'educació cívica que va filtrar-se de manera coherent per bona part de les realitzacions més duradores del noucentisme. La societat actual, però, bascula per altres paràmetres. Les comunicacions de tota mena han

empetitit el món i els valors tradicionals de la cultura occidental han tendit a una mundialització progressiva com ho ha fet, també , l'economia. Les interrelacions sorgides d'aquest procés han convertit el món occidental en una realitat multicultural fàcil de comprovar a qualsevol gran ciutat, de París a Nova York i de Toronto a Berlín. Una realitat de convivència nova que ha posat al descobert una nova necessitat: al costat dels valors cívics més consolidats de la societat europea de la il·lustració ençà, la realitat d'aquest final de segle demana afinar molt més en criteris de solidaritat, tolerància i respecte per la diferència.

En el cas de Catalunya, els historiadors han remarcat sovint la pròpia condició de terra de pas que ha forjat, de segles enrere, l'esperit pràctic d'una filosofia de concòrdia, una jeia tolerant, el conreu sistemàtic de la diversitat i un necessari respecte per la diferència. A la llinda del tercer mil·lenni, doncs, **civisme i convivència** volen dir, a casa nostra, perseverar en aquestes virtuts històriques i continuar fomentant el conreu d'una societat plural, oberta i tolerant.